

1943, marec 5.—12. [Istambul.] — Zprávy člena slovenskej nekomunistickej konšpiratívnej skupiny V. Radakoviča pre čs. vládne kruhy o politickej a hospodárskej situácii na Slovensku s informáciami o činnosti predstaviteľov bývalých politických strán, zaslané rádio-telegraficky čs. zpravodajskej službe v Londýne.

Zpráva zo dňa 5. marca 1943
(4. a 5. III. 1943)

Bšt 030512/43

Od Radakoviča¹

1. Žiada, aby jeho ľuďom bolo oznámené, že dosiahol spojenia s Londýnom, a to tak, že rádiom po správach večer o pol 7. hod. stredoeurópskeho času bude povedaná táto veta: „Tým, ktorí nám rozumejú, hlásime uzdravujete sa.“ Keď je možno, opakovať toto hlásenie 3 dni za sebou.

2. Von odišiel, resp. bol vyslaný svojimi ľuďmi z tej príčiny, že sa domnievajú, že je treba, aby v Londýne bol katolík s politickou praxou. Vracia, že celý rad katolíkov v Londýne nie je čisto československého presvedčenia, ale sú to októbri, ktorí budú chcieť aspoň niečo zo 6. októbra umiestniť do novej Československej republiky a s tým nesúhlasia príslušníci jeho skupiny, ako aj najmenej 90 % Slovákov.

Zmýšľanie na Slovensku: Príslušníci bývalých koalovaných strán, t. j. 55 % voličov, zostali verní Československej republike a viac-menej idú ostro proti dnešnému režimu. 60 % Ľudákov tiež obrátilo a sú bez výhrady pre ČSR. Kto dnes na Slovensku pod akoukoľvek formou sa zapodieva s autonómiou, je izolo-

¹ O príchode Radakoviča do Turecka nás informuje depeša vyslanca Hanáka, ktorý oznámil 13. 3. 1943 z Ankary: „Jak je Ti už známo, přijel do Istambulu Slovák Viliam Radakovič s pověřením od Dušana Viesta, Dr. Lettriče (zrejme Lettricha — V. P.) a Juraje Kapinaje a dalších, aby vešel ve spojení s Londýnem přes mne a nebude-li moci, přes Petra. Má rozkaz odletět do Londýna, seznámit Vás se situací na Slovensku, zůstat k Vaší dispozici a hájit zájmy československé věci proti autonomistům a politice šestého října. Dohodli jsme se za tajné schůzky v Istambulu, že zůstaneme ve spojení s Vámi přes Petra pro snadnější a rychlejší dorozumění přes istambulský aparát. Sděl, máš-li jiné dispozice. Petr žádal Radakoviče, aby se vrátil ještě na Slovensko k zorganizování spojů. Radakovič mi řekl, že cesta zpět je v rozporu s jeho posláním, že by tak učinil jen na výslovný rozkaz z Londýna. Viděl jsem, že nemá k tomu zřejmě chuti.“ (AMZV Praha. Depeše došlé, 1943, čís. 511, Ank. 59.)

Po príchode do Londýna bol Radakovič vymenovaný 4. 5. 1943 za člena Štátnej rady a stal sa neskoršie aj jej podpredsedom. Po oslobodení skončil v Strane práce, neskoršie v Slovenskej sociálnej demokracii.

Dôverná príloha D k zpráve F. Uhlířa z januára 1945 (SÚA Praha, A 1-53-5) obsahuje nasledujúci údaj: „Viliam Radakovič po svém príchode do Londýna navrhoval dne 31. srpna 1943, aby se za přímé podpory Londýna konstituoval na Slovensku Zemský národní výbor v tomto složení:

1. Dr. Lettrich	7. posl. Široký
2. Laco Novomeský	8. pplk. Slezák
3. Kapinaj	9. Inž. Filo
4. J. Gašperík	10. Inž. Országh
5. A. Bahurinský	11. rada Valovič
6. K. Viestová	12. uč. Bohuš."

60 vaný. Reprezentanti autonomizmu, 6. októbra 1938 a separatizmu v ČSR v akejkoľvek forme, či už sú za hranicami alebo doma, sú generáli bez vojska a na tieto snahy na Slovensku sa pozerajú ako na durichovštinu, ktorá je odsudzovaná. Dôveru majú ministri Viest, Slávik a Bečko, ktorí sú za československú jednotu a proti autonómii a stavu zo 6. októbra 1938.

3. Országh, ktorý sa nehodlá tiež vrátiť, viezol do Stockholmu memorandum pre vás. Prvý bod znie: v budúcom československom štáte nech je spolupráca Čechov a Slovákov upravená tak, ako bola dohodnutá 28. októbra 1918 a uzákonená v prvej ústave ČSR. Bod druhý: odmietame diktát 6. októbra 1938 dojednaný v Žiline a neprajeme si v žiadnej forme autonómiu Slovenska. Memorandum z bezpečnostných dôvodov nebolo podpísané. Podpísaný exemplár je uložený na bezpečnom mieste.²

4. Minister Lichner nech oznámi, jestli a komu a koľko nechal peňazi na Slovensku. Či to bol Gašperík alebo Bahurinský.

5. Moravčík mu svojho času rozprával, že videl na ÚŠB fotografie zápisníc československej vlády, ktoré sa dostali na Slovensko cez vyslanca Sidora v Ríme. Údajne tieto boli zaobstarané cez jezuitov a diplomatickou cestou Svätej Stolice. Pravdepodobne ich do Ríma, resp. Svätej Stolici dodal Macháček. Moravčík vtedy varoval Radakoviča, aby bol opatrný a radšej aby sa do konšpiračnej práce nedával. Moravčík povedal pri tej príležitosti, že za Dr. Beneša by si nedal ani vlas skriviť.

6. O celej skupine pracujúcej s Moravčíkom povedal, že sú to opatrní kalkulanti, ktorí dnes, keď vidia, že sa nová ČSR utvorí, hľadajú cestu, aby si zaistili svoje prebendy, pretože v ČSR by sa im to nepodarilo, usilujú sa o autonómiu Slovenska. Dávajú prednosť takému usporiadaniu pomerov v budúcom štáte, ktoré vyhovuje ich osobným záujmom.

7. O práci a spojení Moravčíka s nami je podrobne informovaný. Vie, že som im poslal perá na písanie s tajným atramentom. Upozorníť na prácu a činnosť tejto skupiny je jedným z jeho úkolov.

8. Na ÚŠB je fotografia Zibrínovho dopisu, ktorý písal Ingrovi, v ktorom Zibrín vyvracia tvrdenie, že by sa ťahal so ženskými, a ďalej píše, že organizáciu na Slovensku skončil a rôzne iné veci. V odstavci o organizácii sú uvedené mená ľudí, ktorí boli zatknutí. Dopis bol písaný v Jeruzaleme v druhej polovici mája 1941. Fotografiu urobil a do Bratislavy asi poslal Rozničuk. Sudca prezradil len to, že to bol čl. príslušník, ale nie Čech ani Slovák.

9. Organizácia, ktorá ho sem poslala, má pripravenú skupinu teroristicko-sabotážnu. Čakajú len na pokyn, aby mohli s prácami začať. Tiež prípravy pre všeobecné povstanie značne pokročili.

10. Nakoľko má platný pas, ktorý mu umožňuje, aby kedykoľvek zo Slovenska odišiel do Maďarska a pretože dnes máme možnosť mu snadno obstaráť vízum do Turecka a zaslať ho do Budapešti, chcem ho poslať späť na Slovensko alebo do Budapešti aspoň na niekoľko dní, aby vyriadil všetky odkazy a zariadil potrebné pre trvalé spojenie so Slovenskom.

² Šlo o memorandum z 10. 2. 1943, ktoré publikujeme ako dokument čí. 2

Bšt 030821/43

Od Radakoviča

1. Politická situácia na Slovensku je taká, že vláda má za sebou asi 10–20 % obyvateľstva a zbytok je proti nej.

Vláda je stále rozdelená na dve skupiny. Prvá je skupina Tisova, do ktorej patria ministri Stano, Čatloš, Medrický, Sivák a predseda snemu Sokol. Druhá skupina je Tukova, do ktorej patria Mach a Karmasin.

Skupina Tukova sa všemožne zasadzuje za uvedenie do slovenského verejného života všetkých národnosocialistických zásad, návrhov a požiadaviek bez ohľadu či prospejú, alebo uškodia slovenskému ľudu, ale ide prívržencom tejto skupiny o to, aby si udržali sympatie a dôveru Hitlera, a tým si zabezpečili svoje mocenské postavenie.

Skupina Tisova, ktorej, ako sa zdá, ležia predsa len na srdci záujmy slovenského ľudu, má taktiku opačnú. Dá Nemcom len to, čo musí, a riadi sa heslom: „Nech sa vlk nažerie a ovca ostane celá“. Raz prerazia snahy jednej, druhýkrát druhej skupiny, obyčajne dľa toho, ako zaintervenuje vyslanec nemeckej ríše. Dľa výsledku práce možno vcelku povedať, že nie sice mnoho, ale predsa len prevláda skupina Tisova. Že sú to všetko lútky, od ktorých vedú nitky cez vyslanca Ludina do rúk Adolfa Hitlera, to netreba zvlášť vyzdvihovať.

V dobe vianočnej vznikla vo vláde kríza pri obsadzovaní vedúcich miest niektorých poisťovacích ústavov a pre zradný prípad známeho dôstojníka Szackého. Tuka, ktorý je spoluzradcom a preto i ochrancom Szackého, mal byť vymenený vo svojich funkciách ministerského predsedu a ministra zahraničných vecí. Tieto funkcie boli ponúknuté Sidorovi a Dr. Sokolovi, ktorí však odmietli prijať. K tomu došiel prejav prezidenta Beneša o činnosti Tukovej a kríza bola vyriešená tak, že sa Tuka musel vzdať miestopredsedníctva v HSLS v prospech Mederlyho. Ostatné funkcie mu boli ponechané, aby nevznikol dojem, že bol úplne odstránený z verejného politického života pod dojmom reči prezidenta Dr. Beneša.

V tej dobe mal podať demisiu i minister vnútra Mach. Tiso jeho demisiu odmietol so slovami: „Ja som Vás misiou nepoveril, a preto ani Vašu demisiu neprijmem. Vy ste poverenec Nemcov, a preto doneste si od nich potvrdenie, že môžem Vašu demisiu prijať.“³

2. Nálada v ľude je protinemecká a protiautonomická. Sú aj také prípady, že statkári Slováci s akademickým vzdelaním dávajú prednosť príchodu Rusov pred terajším stavom na Slovensku. Všetci stúpenci a prívrženci bývalých čsl. politických strán na Slovensku až na niekoľko zradcov sú 100 %-nými Čechoslovákmi a z bývalých autonomistov, ktorí nečakali, že autonómia Slovenska bude mať za následok rozpadnutie ČSR a upadnutie Slovákov pod panstvo nemecké, je 60 až 70 % za čsl. jednotu. Boja sa však trestu za svoje hriechy.

Situácia na Slovensku je taká, že dnes skromne a objektívne rečeno 80 % je za čsl. jednotu. Autonomizmus a náboženské rozpory sú toho času na Slovensku najmenej populárnymi heslami.

V dôsledku tejto skutočnosti reprezentanti autonomizmu a separatizmu v akejkoľvek forme za hranicami bývalej ČSR, t. j. tí, ktorí robia opozíciu zahraničnému

³ O Machovej žiadosti o demisiu sa zmieňuje aj šéf hlavného úradu SS G. Berger v zpráve rišskemu vodcovi SS H. Himmlerovi zo 16. 1. 1943, v ktorej o. i. hovorí: „Minister vnútra Mach chcel odstúpiť. Upovedomil som ho, že odstúpiť a vzdať sa je veľmi jednoduchá vec, »odstúpením« ešte nikto nepomohol nijakej veci k víťazstvu. Nato svoju žiadosť odvolal.“

(The National Archives of the United States, Washington, Microcopy „T-175“, roll 75/2 593 670.)

62 odboju, ale tiež tí, ktorí sa nachádzajú doma, svojich stúpcov stratili, ako aj sympatie slovenského ľudu a v dôsledku toho ich možno nazvať generálmi bez vojska.

3. Možno povedať, že slovenské vojsko je z 90 % všeslovenského cítenia a presvedčenia. To možno povedať tiež o dôstojníckom sbore, zvlášť o dôstojníkoch mladších. Vojsko proti Rusom je pre túto armádu bojom proti vlastnému presvedčeniu a bojujú len preto, že sú pomiešaní s Nemcami, od ktorých im v prípade odporu hrozí istá smrť.

V bojujúcej slovenskej rýchlej divízii vznikli v zime 1941/42 dve vzbury. Obidvakrát sa vzbúril celý vojenský prápor a vojaci kričali, že nemajú príčiny bojovať proti Rusom a žiadali, aby boli odvolaní z frontu. V obidvoch prípadoch vzburu utišil generál Malár osobným zákrokom tým, že vzbúrencov presvedčil, že je nutné v záujme Slovenska, aby vojsko bojovalo. Niektorých účastníkov vzbury povýšil, iných vyznamenal, a tak vzburu obidvakrát potlačil.

Každý Slovák-vojak bojujúci na ruskom fronte nosí u seba dobre uschovaný propagačný leták Rudej armády, ktorý mu pre prípad šťastného úteku k Rusom slúži za legitimáciu.

Zprávy od frontových vojakov, osobne zúčastnených na vzburách: Vo vojsku a hlavne medzi mladými a staršími dôstojníkmi je nálada proti slovenskej vláde a proti Nemcom. Určité jednotky slovenskej armády sú pripravené, aby na pokyn vykonali otvorené povstanie.

Zpráva zo dňa 9. marca 1943
(7. III. 1943)

Bšt. 030821/43.

Od Radakoviča

4. Na všetkých školách na Slovensku v mesiaci februári 1943 bolo prázdno pre nedostatok uhlia. Vyučovanie na slovenských školách sa tiež i z rôznych iných príčin obmedzuje, najmä pre nedostatok kvalifikovaných slovenských učiteľských síl. Za ministrovania pána Siváka počet nemeckých tried na Slovensku vzrástol zo 150 na 788.

5. Ačkoľvek roľníci na Slovensku z úrody 1942 odovzdali všetkých druhov obilovín (pšenice, raže, jačmeňa, ovsa a kukurice) celkom asi 20 500 vagónov a celková spotreba obilia na Slovensku ročne je cca 18 000 vagónov, bolo teda odovzdané viac o 2000 vagónov, ako sa spotrebuje, ale cez to všetko sa javí nedostatok múky a jaderných krmív. Slovensko do 31. dec. 1942 dodalo do Nemecka z úrody 1942 asi 600 vagónov pšenice. Do Itálie Slovensko dodalo 300 vagónov pšenice ako rekompensáciu za ryžu. Slovensko zo svojej úrody výdatne živí dve divízie nemeckého vojska a asi 25 000 nemeckých detí, umiestnených na Slovensku.

Zásobovanie mäsom na Slovensku hlavne v Bratislave je veľmi zlé. Bravčové a telacie mäso už skoro 8 mesiacov nie je možno dostať a hovädzie v Bratislave raz za dva týždne 10 dekagr. na osobu. Zatiaľ čo v kasárňach v Malackách, v ktorých sú umiestnení nemeckí vojaci, dostávajú v kantíne šunkové žemle v každom množstve za režišné ceny. Súkromné zabíjačky na Slovensku boli však veľmi hladko povolené.

Zásobovanie mäsom je preto také zlé, že Slovensko v minulom roku bolo nútené dodať Nemecku 8000 kusov hovädzieho dobytku. (Sv. Václav im dával len 300 kusov.) Tieto dodávky má Slovensko zvýšiť v jarných mesiacoch toho roku podľa

ujednania predsedu NÚZU Dr. Karvaša, ktoré bolo urobené pri jeho poslednej návšteve v Berlíne. Je zaujímavé, že Dr. Karvaš, keď bol pozvaný do Berlína jednať o týchto otázkach, vzal so sebou 8 dobre vykrmených husí, 8 balíkov kávy a 8 litrov slivovice pre ľudí, s ktorými jednal, ale ani to nepomohlo. Nedostatok mäsa u mäsiarov najmä v Bratislave je tiež z tej príčiny, že nariadenie vlády, ktoré upravuje ceny dobytky a ošípaných, producentom priznáva za ich živočíšne výrobky pomerne nízke ceny. Nariadenie hovorí, že producenti sú povinní svoje živočíšne výrobky odpredávať najvyššiemu zásobovaciemu úradu, alebo osobám tretím, ovšem so súhlasom najvyššieho zásobovacieho úradu. Vyhláška však nenariaďuje, že v akej dobe je povinný roľník tieto svoje výrobky odovzdať, a neumožňuje orgánom najvyššieho zásobovacieho úradu, aby tieto mohli producentovi jeho výrobky proste za stanovené ceny odobrať vtedy, keď to NÚZ za najlepšie uzná. U obilia je to opačne. Tam je stanovená doba, do ktorej je povinný roľník svoje obilie odovzdať, kdežto u ošípaných a dobytky niečo podobného stanovené nie je.

NÚZ pripravil lístkový systém podľa nemeckého vzoru, a to na všetky potraviny a šatstvo. Referenti, ktorí zaisťovali zásoby, ktoré sa mali lístkovým systémom rozdeľovať, zistili, že na lístky by nebolo čo vydávať, lebo zásob potravín a šatstva niet. Lístky, ktoré sa medzitým už tlačili a bolo ich asi 16 vagónov, tie ostali a pravdepodobne aj ostanú bez použitia.

Pre zvýšenie produkcie hovädzieho mäsa NÚZ pripravuje zavedenie mimo dobytčích pasov ešte evidenčné lístky, za pomoci ktorých chce zachytiť a kontrolovať stav dobytky na Slovensku.

V poslednej dobe preniká nemecký kapitál do všetkého priemyslu na Slovensku. Dnes majú Nemci vo svojej sfére továrne: Apollo, rafinérie benzínu a minerálnych olejov, Káblivka a Dynamit Nobel v Bratislave. Na venkove opanovali štátne železiarne v Podbrezovej a zbrojovky v Pov. Bystrici a v Dubnici n/Váhom. Vnikli i do celulózovej továrne v Ružomberku, tiež v Žiline a v Slavošovicach. V týchto podnikoch zamestnávajú Nemci na všetkých miestach v prvom rade Nemcov, a keď takýchto nemajú, potom i Slovákov. Pri platení robotníkov v týchto podnikoch Nemci postupujú tak nespravodlivo, že za tú istú prácu nemeckého robotníka platia až o 100 % viac ako robotníka slovenského. Z týchto príčin došlo dňa 26. januára t. r. k stávkе robotníkov v Žiline, ktorú Mach a Čatloš potlačili len za pomoci vojska. V Ružomberku musel sám okresný náčelník intervenovať a protestovať u riaditeľstva celulózky, že slovenským robotníkom táto továrňa platí za tú istú prácu o polovicu menej ako Nemcom.

Tukovci a Nemci prejavili v poslednej dobe snahu zlikvidovať filiálky českých bánk na Slovensku. Táto snaha však stroskotala na obrane a vecnej argumentácii Dr. Hrnčiara, ktorý sa proti tejto snahe veľmi energicky postavil.

6. V Nemecku je asi 120 000 slovenských robotníkov, ktorí pracujú len za biednu stravu. Peniaze, ktoré sú nútení poukazovať svojim rodinám, idú cez clearingový účet, na ktorom má Slovensko špičku 3 miliárd korún, takže rodiny robotníkov pracujúcich v Nemecku musia Slovensko živiť z vlastných prostriedkov.

7. Nemci kúpili od mesta Bratislavy lesy, nachádzajúce sa v Petržalke, za 16 miliónov korún, ačkoľvek cena týchto lesov už za ČSR bola odhadnutá na 30 miliónov korún. Protihodnotu za odpredané lesy dostane mesto Bratislava tiež cez clearingový účet.

8. Nemci v poslednom čase predložili požiadavok, aby Slovensko zvýšilo dodávku dreva do Nemecka a aby sa výrub lesov na Slovensku prevádzal aj nad stanovený ročný etát. Platenie za tieto dodávky by sa, samozrejme, prevádzalo cez clearingový účet. Za vyvezenie 57 000 židov zo Slovenska bolo nútené Slovensko zaplatiť 700 miliónov korún a Nemci žiadajú ešte vrátenie majetku týchto židov. A sice z toho dôvodu, že keď boli vyvezení do Poľska, stali sa obyvateľmi ríše. Za jedného žida Nemci požadujú 50 000 Ks.

Bšt 031023/43.

Na Váš dotaz zo dňa 5. III. 1943

1. Republikánska strana má stále svoj volebný káder naprosto československy cítiaci a dnešné politické udalosti jeho československé cítěnie len utvrdili. Iba úradnícka zložka tejto strany slúži až na menšie výnimky práve tak verne dnešnému ako bývalému čsl. režimu. Z vedúcich ľudí agrárnej strany aktívne proti režimu pracujú: Fedor Ruppeldt a Pavel Macek.

Československy ešte cítia, ale pre návrat ČSR nepracujú a proti režimu ľudáckemu sa nijako neexponujú Dr. Štefánek, Dr. inž. Botto, Stunda, Teplanský a Ján Zeman.

Aktívne proti dnešnému režimu pracujú Ján Ursíny a Karol Rybárik, ale sú stúpecami 6. októbra 1938. Dnešnému režimu verne slúžia poslanci Ján Petrovič, Štefan Blažek, Vojtech Husárek a inž. Zařko a to hlavne preto, aby nestratili materiálne výhody, ktoré od ČSR dostali.

Z mladších pracovníkov republikánskej strany československú vec otvorene zradili Vladimír Moravčík, terajší poslanec, Dr. Ján Benko, bývalý predseda agrárnych akademikov, Frant. Lednár, dnešný organizačný referent štátneho pozemkového úradu a Dr. Milan Hanko, riaditeľ Slovenskej tlačovej kancelárie.

2. Strana československých národných socialistov v skutočnosti zmizla. Všetci jej bývalí príslušníci Slováci až na úradníctvo zostali verní ČSR, ale je ich pomerne málo. Českí voliči tejto strany, ktorých bolo najviac, boli ako zamestnanci daní k dispozícii Prahe a tí, ktorí ostali, prihlásili sa zo značnej čiastky za Nemcov, aby si zachránili majetky a svoje postavenie. Poslanec strany čsl. národných socialistov Dr. Lukáč prestúpil do HSLŠ a je i dnes poslancom slovenského snemu. Má meno a chovanie dobrého režimistu.

3. Strana sociálnodemokratická zachovala verný káder voličský medzi robotníctvom. Z vedúcich Dr. Ivan Markovič je v Dachau a Dr. Ivan Dérer v Prahe, kde koná to, čo za daných pomerov konať proti terajšiemu režimu na Slovensku sa konať dá. Bývalý poslanec Benda sa o verejný život nezaujíma a jeho syn s vedomím svojho otca pracuje a vydáva sa za Nemca.

4. Strana československých národných demokratov z podobných príčin ako strana čsl. národných socialistov zmizla. Dr. Milan Ivanka je v Prahe a pracuje proti režimu na Slovensku.

5. Čsl. slovenská strana lidová prešla i s Dr. Mičúrom a celým aparátom na Slovensku do HSLŠ. Dr. Mičura bol za to povýšený na prezidenta najvyššieho súdu.

6. Živnostenská strana prešla celá ako strana lidová i s poslancom Liškom, ktorý sa stal poslancom slovenského snemu a generálnym riaditeľom cukrovaru v Nitre a zbytkovým statkárom v Pate. Za zradu presvedčenia, ktoré príslušníci živnostenskej strany nikdy nemali, boli bohato odmenení pri arizácii.

7. Komunisti na Slovensku ostali verní svojim ideálom jak voliči tak i vedúci. Všetci sú veľmi činní proti terajšiemu režimu na Slovensku. Najlepšie sa im podarila akcia tá, že vstúpili hromadne do HG, ktorú potom tak skompromitovali a zdiskreditovali, že v jej uniforme sa žiadny poctivý človek viac nechcel ukázať.

8. Voliči sú väčšinou už skoro sýti autonómie a separatizmu. Najmenej polovica je z nich pre ČSR, asi 40 % pre autonómiu v ČSR a zbytok pre dnešný režim. Z vedúcich Dr. Miloš Vančo a Vladimír Černák sú úplne a nekompromisne pre terajší ľudácky režim na Slovensku.

9. Karpathendeutsche Partei s Inž. Karmasinom v čele od r. 1939 značne vzrástla následkom núteného vstupu všetkých Nemcov a špekulačne dobrovoľného vstupu niektorých Čechov a Slovákov. V posledných dvoch rokoch morálka v tejto strane značne poklesla primerane s neúspechmi nemeckej armády. Prejavilo sa to najmä protestmi na členských schôdzach proti ukrutnostiam v obsadených územiach a tiež i z obavy, čo sa stane, keď Nemci vojnu prehrajú. Vo Sv. Jure u Bratislavy na schôdzi nemeckej strany ľudia plakali pri uvedomovaní si následkov páchaných zverstiev. Tiež sa to prejavilo i hromadným výstupom Nemcov na Spiši z DP, keď boli robené odvody do FS a SS. (Nemci prestupovali do maďarskej národnej strany.)

10. Maďarská národná strana je stále v rušnej práci hlavne propagandistickej, ktorej konečným cieľom je pripojenie Slovenska k Maďarsku. Hlavnú úlohu hrá poslanec Ján Esterházy.

11. Slovenská ľudová strana má vo svojom voličstve asi 50 % tých, ktorí sú za ČSR a jednotu, a asi 40 % takých, ktorí sú za autonómiu v rámci ČSR. Len zbytok, t. j. ľudia, ktorí týmto režimom získali osobne (arizátori, zbytkári, rýchle povýšení úradníci, často bez kvalifikácie a pod.), sú ešte pre dnešný režim. Za ČSR sa nikto z vedúcich ľudí neexponuje, k tejto myšlienke je snáď najbližšie Dr. Sokol. Ostatní zo strachu pred trestom za hriechy spáchané na ČSR a slovenskom národe a zo strachu, že by im ČSR vzala to, čo si pre seba a pre svoje rodiny za dnešného režimu nakradli, sú pre udržanie tohoto režimu.

Niektorí z nich (Moravčík, Sidor, Čarnogurský, Hollý, Inž. Ján Klinovský a pod.), ktorí vidia, že znovuvytvoreniu ČSR sa nedá zabrániť, začali v poslednej dobe prejavovať akúsi snahu o činnosť pre ČSR, aby si aspoň zaistili beztrietnosť.

K tým, ktorí sa ani na Slovensku netešia žiadnym sympatiám a ktorí musia byť za svoje jednanie súdení a príkladne potrestaní, patrí: Tuka, Mach, Murgaš, Ďurčanský, Kubala, kanonik Körper, spisovateľ Milo Urban, Tido J. Gašpar.

12. Medzi politickými stranami není sporov.

13. O osobných sporoch sa vie dosť vo vládnych kruhoch, kam boli dodané fotografie zápisníc jednaní Štátnej rady. Členovia tajných spolkov vedia niečo o sporoch, t. j. to, čo sa im podarilo zistiť osobným stykom s vládnyimi činiteľmi, ale i tie zprávy sú len kusé.

14. Táto nesvornosť — ako každý neúspech našich v zahraničí — nás bolí a bolo by len dobre, keby som pred svojím odjazdom mohol dostať jasné informácie o stave a príčinách týchto sporov, aby som mohol domácich pracovníkov správne informovať a upokojiť.

15. O škodlivosti existencie slovenskej vlády nebolo na Slovensku debatované. Číti sa, že nám táto skutočnosť neprospieva.

16. Slovenskí ministri sú len figúry. Hlavné slovo v každom ministerstve má nemecký poradca (v Čechách protektor), ktorý riadi a usmerňuje všetku činnosť ministerstva a s celou vládou túto hru prevádza pomocou Karmasina Ludin.

17. Vzťah k Prahe a k Čechom je srdečný a úprimný, i keď sú styky Nemcami skoro znemožnené. Slováci, býv. autonomisti, cítia akýsi pocit viny voči Čechom, i keď vedia, že i Česi nie sú bez viny na dnešnom stave vecí.

O decentralizácii na Slovensku sa mnoho nehovorí, ale všeobecne sa súdi toto: keď už budeme mať novú ČSR a budeme musieť stavať všetko od základu znova, bolo by dobre vynechať všetko, čo pripomína slovo „zeme“ a rozdeliť republiku na určitý počet väčších žúp a tieto vybaviť čo najväčšou právomocou, aby správa štátu bola čo najpružnejšia. Ohľadne tejto organizácie budúcej ČSR sme Vám poslali svojho času podrobnejšie návrhy, na ktorých ani dnes nechceme nič meniť.

Nechceme žiadne zemské inštitúcie, žiadne zemské výbory, zemstvá, zastupiteľstvá a pod. Stačí vláda, parlament, župné, okresné a obecné zastupiteľstvá s príslušnými výbormi. Tieto inštitúcie musia byť ovšem vybavené širokou

- 66 odstupňovanou právomocou, aby každú maličkosť nemuseli riešiť ústredné úrady a mohli odbaviť príslušné záležitosti s konečnou platnosťou pod osobnou zodpovednosťou.

Zpráva zo dňa 11. marca 1943
(10. III. 1943)

Bšt. 031125/43.

Rôzne dodatky od Radakoviča

1. Veliteľom četníctva je pplk. čet. Benko. Je to figúra bez vplyvu a iniciatívy. Hovorí sa o ňom, že je to „rodený šmirák“. Čo má sám vybaviť, to neuvidí svetlo sveta — akt sa jednoducho stratí.

2. Namiesto župných četníckych veliteľstiev sú teraz zriaďované oblastné četnícke veliteľstvá, takže župa je rozdelená na tri-štyri oblasti po troch-piatich okresoch.

3. Zmýšľanie četníctva (dôstojníkov i mužstva) je československé.

4. Šéfom ÚŠB je Beňuška, režimista, nepriateľ ČSR. I na polícii sa nájde viac ako polovica ľudí naklonených československej veci.

5. Notári sú vo veľkej väčšine verní služobníci dnešného režimu. Nájdu sa i medzi nimi výnimky, ale vcelku budú práve tak verne slúžiť druhému režimu, zaistí-li im aký-taký blahobyť.

6. Rozhlas sa počúva tak na venkove, ako i v mestách. Na venkove sú-li prítomní len vzájomne známi, poslúchajú sa rozhlas y i vo verejných miestnostiach. (Londýn, Moskva, Cairo.)

Väčšej dôvere sa teší moskovský rozhlas pre objektivnosť zprá v, pretože doteraz nikdy nič nezveličoval (nepreháňal). Hlásí veľmi vecne, čo sa o Londýne nedá vždy povedať.

7. Pomer k susedným štátom.

a) Rusko je obdivované, úspechy sa mu prajú a väčšina si praje, aby budúci pomer ČSR a SSSR bol čo najsrdečnejší. Poznáva sa, že propaganda protibolsheviká pred vojnu úmyselne tajila kladné stránky komunistického režimu a zveličovala prípadné nedostatky. Už teraz si Slováci prajú, aby ruština vytlačovala zo slovanských štátov a škôl nemčinu.

b) Nemecko je považované za nepriateľa. Z jeho porážok sa každý teší a od.....

Pokračovanie

Zpráva zo dňa 12. marca 1943
(10. III. 1943)

Bšt. 031125a/43

Pokračovanie

jeho porážky je očakávané oslobodenie.

c) Maďarsko je na Slovensku nenávidené a disputuje sa o opatreniach, ktoré by maďarský politický vplyv zničili i za cenu vysťahovania väčšiny Maďarov zo strednej Európy na Ural.

d) Poľsko je videné ako budúci dobrý partner Československa, ale za predpokladu, že jeho vnútorná štruktúra bude opravdu demokratická, politika slovenská, nešpekulačná a pomer medzi nami „Ja pán, Ty pán“.

8. Česi na Slovensku sa z veľkej časti hlásili za Nemcov, aby si udržali svoje miesta a majetky. Pomer medzi Čechmi a Slovákami sa upravil na priateľský pomer, ktorý nerobí rozdiel medzi Čechom a Slovákom. To, že sa časť Čechov hlási za Nemcov, presvedčuje Slovákov, že výberu Čechov pre Slovensko bola venovaná malá pozornosť, a tým vznikli veľké škody na pomeroch medzi Čechmi a Slovákami na Slovensku. Okrem toho, že im Mach občas vyhrožuje, žijú úplne svorne.

9. Židovská otázka. Vyriešenie židovskej otázky na Slovensku sa všeobecne pokladá u Slovákov za hospodársky, národnostne i mravne prospešné. Spôsob riešenia je ovšem podrobený ostrej kritike a otvorenému odsúdeniu ako neludský a zbytočne brutálny. I keď je tento spôsob odsudzovaný, je riešenie pokladané za definitívne a revízia v prospech Židov by bola veľkou väčšinou Slovákov ostre odmietnutá. Revízia arizácie, t. j. revízia tých, ktorí sa na úkor Židov neoprávnene obohatili, je bezpodmienečne potrebná.

10. Menšinové otázky. Disputujú sa len najradikálnejšie riešenia. Nemci budú vysťahovaní, keď nie niečo horšieho. Maďari vysťahovaní a vymenení za Slovákov z Maďarska a Rakúska. Slováci očakávajú, že v Protektoráte budú tieto otázky riešené práve tak radikálne.

11. Neúspech podzemnej práce. Neúspech v podzemnej práci proti režimu sa nedá na Slovensku pričítať nevedomosti alebo pohodlnosti. Chyba je v tom, že ačkoľvek je tam dosť ochotných ľudí niečo robiť, nenašiel by sa nikto, kto by ich spojil a organizoval.

12. Aféra majora Sznackého. Niekedy pred Vianocami slovenský vojenský attaché v Ríme majr. Sznacký v opilosti pochyboval o trvalosti slovenského štátu. Povedal, že Slovensko i tak skoro pripadne Maďarsku, ale jemu že to nevadí, že i tam má zabezpečenú dobrú pozíciu. Jeden z prítomných Slovákov napísal vec Tukovi ako ministrom zahraničných vecí, ale ten nereagoval. Preto to bolo hlásené priamo Tisovi a ten nariadil vyšetrovanie. Sznacký bol povolaný na Slovensko, nemohol preukázať nevinnu, bol suspendovaný, ale bolo mu povolené, aby si šiel usporiadať nedokončené záležitosti do Ríma. Sznacký odcestoval, ale už sa nevrátil a uchýlil sa do Maďarska, kde bol hneď menovaný plukovníkom. Na žiadosť o vydanie Maďari vyslovili podivenie, že slovenská vláda žiada vydanie ich dôstojníka, ktorý tým nikdy neprestal byť, o čom svedčí, že bol v maďarskej armáde riadne postupne povyšovaný.

Táto aféra silne podkopala Tukovu pozíciu. Bol by sa asi musel vzdať všetkého politického života, ale preto, že do toho prišiel prezidentov vianočný prejav, Tuka zostal, aby sa nemyslelo, že bol odstránený pre obvinenie prezidenta Beneša. I tak ale žije od tej doby v ústraní na Molinku.

13. Nemecké deti. Nemecké deti z bombardovaných nemeckých miest sú ubytované v letoviskách a lázenských miestach, v penziónatoch a hoteloch. Je ich asi 20 000. Živí ich slovenský štát, ktorému príslušné čiastky sú pripisované na clearingu k dobru.

14. Obeh bankoviek. Obeh bankoviek stúpnuť z 900 miliónov v roku 1939 na 2700 miliónov v roku 1942.

15. Zaľko bol dobrým Čechoslovákom, ale dnes slúži stoprocentne režimu. • Že by niečo robil, o tom nikdy nebolo reči.

16. Slovenská rýchla divízia bola v bitke u Lipovca tak rozbitá, že len po dvoch mesiacoch a po novom vybavení ľuďmi a materiálom bola schopná zasadenia. Padlo tam len za jeden deň 360 vojakov.